

АНАЛИЗА ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ЗА ИЗРАДУ ЛОКАЛНОГ ПЛАНА РАЗВОЈА У ОПШТИНИ ТИТЕЛ

1. Локација, степен развијености и привредне делатности

1.1. Локација

Општина Тител је јединица локалне самоуправе (ЈЛС) у Републици Србији (РС). Налази се у Аутономној покрајини Војводини (АПВ) и припада Јужнобачком управном округу, коме припада још 10 општина и Град Нови Сад. Обрадива површина заузима 74,8% територије. Граничи се са Зрењанином на истоку, Старом Пазовом и Инђијом на југу, на западу са Новим Садом, а на северу са Жабљем.

Административни, културни и привредни центар Општине је Тител, смештен на јужним обронцима Тителске висоравни, уз десну обалу Тисе, преко пута ушћа Бегеја у Тису, недалеко од места где се Тиса улива у Дунав. Изнад града је Тителски брег (110 – 130 м), завршетак Тителске висоравни, која се простире између Мошорина, Лока, Вилова, Титела и реке Тисе. У близини Титела је и највећа ада на Тиси. Најближи градски центар је Зрењанин, удаљен 30 км, Нови Сад је на 40 км, а Београд на 50 км од Општине. Из Титела се друмским, железничким и речним путевима на најбржи начин долази до великих урбаних центара, а коридор 10 и коридор 7 (Дунав) су везе општине са Европом и другим деловима света.

1.2. Степен развијености

Општина Тител је по степену развијености сврстана у III групу, што је сврстава у групу недовољно развијених општина¹.

1.3. Привредне делатности

У Тителу је у пролеће 1858. године одржан први робно-сточни вашар. Уприличен је на обали Тисе, први дан трговина стоком, а сутрадан осталом робом. Тада је одобрено одржавање вашара три пута годишње: о Благовестима, о Св. Илији и Св. Луки.

У општини је значајно заступљена пољопривредна производња, која учествује са 65% у бруто доходку Општине. Доминира ратарска производња, и то углавном са ратарским производима, а мање је учешће сточарске и повртарске производње.² Подручје општине Тител, с рекама Тисом и Бегејом и с Тителским брегом, има богате терене за лов и риболов. Општина и цео регион имају све предуслове за стабилну и профитабилну пољопривредну производњу. Изузетне су могућности за развој прерађивачке индустрије, за дораду и прераду пољопривредних производа. Уз значајна улагања пољопривреда би могла постати један од најзначајнијих покретачких фактора у развоју Општине.

У општинској индустрији привређују мала и средња предузећа: прерађивачки капацитети, фабрика пластичних маса, циглана, фабрика столарије, производња чамаца итд. У циљу привлачења инвеститора, Општина је формирала индустријске зоне.

¹ Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. год. (Сл. гласник РС, бр. 104/2014)

² http://juznobacki.okrug.gov.rs/sr/titel_privreda.php?lang=lat

Површина индустријских зона од око 300 ха се налази на неколико локација у Тителу. Делимично је урађена инфраструктура радне зоне Општине. Слободна индустријска зона на локацији Блок 65 је величине 50 ха и опремљена је комплетном инфраструктуром. У плану је уређење приобаља реке Тисе код Титела, где ће по пројектном решењу бити изграђено теретно пристаниште Лука Тител.

Захваљујући природном положају територија Општине располаже изузетним туристичким потенцијалом. Окружена је са две реке Дунавом и Тисом у коју се у овом крају улива Бегеј. Поред њих се пружа широк шумски појас богат дивљачи, док су реке су богате рибом што представља добар предуслов за развој туризма. Тителски брег је највиша тачка у Бачкој, са кога се пружа изузетан поглед на Банат на истоку и на Фрушку гору и Срем на југу. Посебну атракцију представљају речна острва у Тиси и Дунаву која осликавају аутентичну природну недирнуту лепоту.

Због нетакнуте природе у овим просторима се могу наћи ретке и заштићене животињске врсте (орао белореп, степски мишар). Ове заштићене врсте због своје реткости се сматрају изузетно лепим и драгоценим примерцима овог краја.

У рукавцима река, барама и каналима овог подручја расту барске руже, бели, жути и ситни локвањ, који представљају заштићене врсте биљака на територији Војводине. Такође су веома интересантни предели Општине покривени трском. Специфичан географски положај Титела ово место чини потенцијалним средиштем наутичког туризма.

2. Структура привреде и предузетничка клима

Укупан број активних привредних субјеката који послују на територији општине Тител у 2021. години, износи 610, с тим што је број предузетника знатно већи у односу на број привредних друштава. Број новоснованих привредних субјеката у посматраном периоду од 2018. до 2021. године износи 274 (привредних друштва: 19 и предузетника: 255), а угашених 171 (привредних друштава: 43 и предузетника 128) (Табеле 1 и 2).

Табела 1. Број привредних друштава (ПД)

Привредна друштва	2018.	2019.	2020.	2021.
Активна	116	92	86	90
Новоснована	6	6	2	5
Угашена	4	30	8	1

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>. Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.

Табела 2. Број предузетника

Предузетници	2018.	2019.	2020.	2021.
Активни	441	470	496	520
Новосновани	73	73	67	42
Угашени	36	30	44	18

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>. Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.

Предузетничка клима у Општини је испод нивоа Републике. Број активних привредних друштава на 1.000 становника износи 5,73, што је испод нивоа Републичког просека, док је број предузетничких радњи на 1.000 становника 33,06 што је ниже од просека Републике (36,17 предузетничких радњи је на 1.000 становника).

Нето ефекат нових привредних субјеката износи 5:1, што значи да се на 10 угашених предузећа отвори 5 нових, док на нивоу Републике износи 1,7:1 (на 10 угашених фирми, отвори се 17 нових).

3. Пословање привредних субјеката

3.1. Финансијске перформансе привредних субјеката

Број запослених у привредним друштвима чини нешто више од 30% укупно запослених на територији целе општине. У 2019. години је број запослених порастао за око 20%, а у 2020. години се број запослених углавном задржао на нивоу 2019. године. Број привредних друштава има незнатне осцилације, порастао је за 3 у 2019. години и опао за 3 у 2020. години.

Приходи су у овом периоду имали мање осцилације, у 2019. години су порасли за око 10% а у 2020. години незнатно су смањени. Обим пословних прихода привредних друштава по запосленом износи 8.729,108 динара.

Према подацима АПР, од укупног броја привредних друштава са територије општине Тител, нешто више од 15% послује са губитком (Табела 3).

Табела 3. Финансијске перформансе привредних друштава (ПД)

Опис	2018.	2019.	2020.
Број привредних друштава	73	76	73
Број запослених	417	524	523
Пословни приходи	3.900.252	4.510.021	4.369.142
Нето добитак	454.752	325.197	501.431
Број привредних друштава са нето добитком	43	48	46
Нето губитак	49.693	40.606	18.769
Број привредних друштава са нето губитком	19	16	13
Укупна средства	7.774.791	8.638.403	8.172.084
Капитал	4.887.896	5.385.205	5.361.043
Губитак	385.734	411.730	273.765
Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	14	12	11

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#.Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.>

3.2. Финансијске перформансе предузетника

Број запослених код предузетника чини око 25% укупно запослених на територији целе Општине. У периоду од 2018. до 2019. године број запослених је вишеструко порастао, а у 2020. години за око 15% у односу на претходну годину. Број предузетника је у 2019. вишеструко повећан а 2020. године незнатно повећан.

Приходи су у 2019. години вишеструко повећани. Благи раст прихода реализован је и у 2020. години. Обим пословних прихода по запосленом у предузетничком сектору у периоду од 2018-2020. године износи 4.497,356 динара, што је око 50% мање него код привредних друштава, која су самим тим скоро дупло продуктивнија од предузетника.

Према подацима АПР, од укупног броја предузетника са територије општине Тител око једне десетине предузетника послује са губитком (Табела 4).

Табела 4. Финансијске перформансе предузетника

Опис	2018.	2019.	2020.
Број предузетника	41	198	200
Број запослених	99	376	418
Пословни приходи	442.038	1.712.824	1.861.277
Нето добитак	16.096	76.086	79.707
Број предузетника са нето добитком	37	153	139
Нето губитак	94	12.291	20507
Број предузетника са нето губитком	4	29	40
Укупна средства	245.123	773.321	905.087
Капитал	71.587	299.785	327.420
Губитак	121	31.588	44.026
Број предузетника са губитком изнад висине капитала	2	25	33

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#.Подаци последњег ажурираног стања за период 01-01-30.06.2021.>

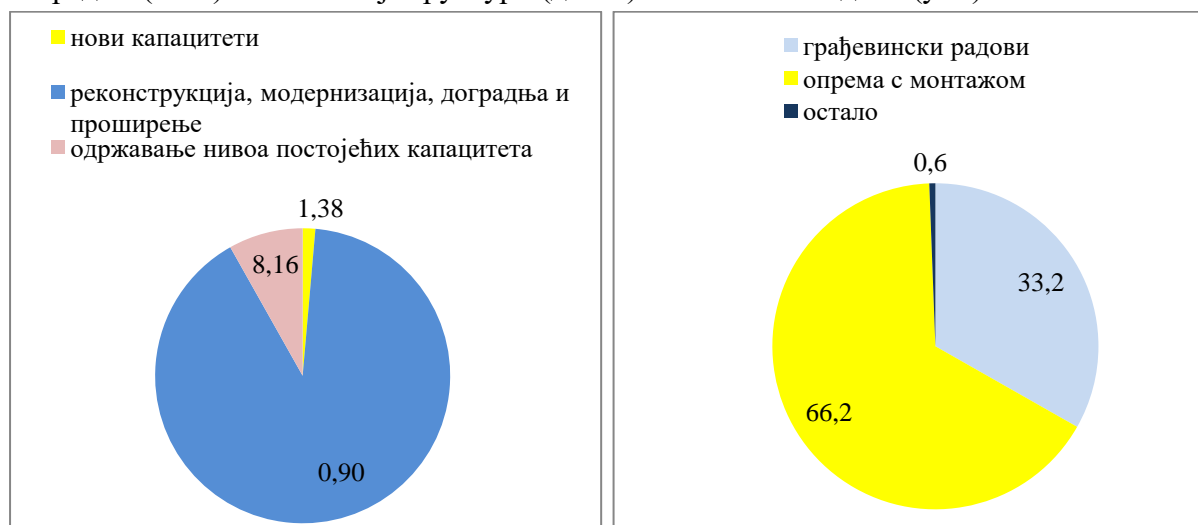
4. Остварене инвестиције у нова основна средства, по карактеру изградње

Општина Тител посвећено ради на привлачењу инвестиција стварањем повољног економског амбијента. Међутим, инвестициона улагања су и даља мала, посебно када је реч о директним инвестицијама³.

На територији општине Тител током 2019. године највеће учешће остварених инвестиција по карактеру изградње било је у реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење (269,9 мил. дин.), док према техничкој структури доминирају инвестиције у опрему са монтажом (197,5 мил. динара, уз веће учешће домаће опреме, од 61,6%), Графикони 1 и 2.

³ Стратегија одрживог развоја општине Тител 2016-2020, Службени лист Општине Тител, број 15/2016.

Графикон 1 и 2. Структура остварених инвестиција у нова основна средства, по карактеру изградње (лево) и техничкој структури (десно) током 2019. године (у %)

Извор: РЗС, Општине и региони у Републици Србији 2020. година.

Ако посматрамо учешће остварених инвестиција у нова основна средства по делатностима, видимо да је током 2019. године у општини Тител највише инвестирано у пољопривреду, шумарство и рибарство (58,5%), где је вредност инвестиција била 174,4 милиона динара, затим у државну управу и обавезно социјално осигурање (26,3%), док су на трећем месту инвестиције у трговину на велико и мало и поправку моторних возила (6,9%). Најмање је инвестирано у здравствену и социјалну заштиту (0,4%).

5. Запосленост

Општина Тител има релативно повољан ниво запослености и не тако велик број грађана који су регистровани као незапослени.

Укупан број запослених на територији општине Тител у 2020. години износи 4.486 лица (Табела 5), од тога 59,89% су запослени у правним лицима (привредна друштва, установе, задруге и друге организације), затим 29,28% су приватни предузетници (лица која самостално обављају делатност) и запослени код њих, док су 10,90% регистровани индивидуални пољопривредници. Број запослених је од 2018. години до 2020. године бележио благи раст. У периоду после 2020. године овај тренд се наставио.

Табела 5. Запосленост у општини Тител

Опис	2018.	2019.	2020.	2021.
Број запослених	3.938	4.217	4.486	
Број незапослених	782	709	684	839
Просечна зарада (динара)	39.123	52.926	56.051	

Извор: АПР, 2021, <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>

Стопа запослености износи 76,40% и изнад је циљане вредности у Стратегији Европа 2020, која износи мин 75%.

6. Незапосленост

Према подацима Националне службе за запошљавање, укупан број незапослених лица на крају 2020. године износио је 839 лица (Табела 6).

Табела 6. Број незапослених лица према стручној спреми

Опис	2018.	2019.	2020.	2021.
Неквалификовани	301	296	280	366
Нижа стручна спрема	15	15	17	15
Квалификовани	209	165	157	178
Средња стручна спрема	192	173	164	209
Висококвалификовани	4	3	4	4
Виша стручна спрема	13	9	6	8
Висока стручна спрема	48	48	56	59
Укупно	782	709	684	839

Извор: АПР, 2021, <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>

Од укупног броја незапослених, 43,6% чини неквалификована радна снага, што је више него на нивоу Србије, али свакако треба додатном едукацијом/преквалификацијом, ову групу смањити. Број незапослених на 1.000 становника у 2020. години износио је 0,46, док су од укупног броја незапослених 46,8% биле жене.

7. Инфраструктура

7.1. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајно-комуникативни значај општине Тител у односу на шире окружење је доста повољан. Општина се налази у средишту троугла омеђаног градовима Зрењанин, Нови Сад и Београд, односно директно се ослања на међународне пловне путеве река Дунав и Тиса, а индиректно и на државни пут I реда А1 (међународни коридор X). Стога, општина поседује знатан потенцијал развоја друмског, железничког и водног саобраћаја.

7.1.1. Друмски саобраћај

Мрежу друмских саобраћајница на територији општине Тител сачињавају државни путни правци и општински категорисани и некатегорисани путеви.

Као основне споне између округа или насељених места унутар једног округа, територију Општине пресецају следећи државни путни правци II реда, односно путеви II А реда: бр. 114 (Бачко Градиште – Чуруг -Жабал – Шајкаш - веза са државним путем А1) и бр. 129 (Каћ-Шајкаш -Тител-Перлез-Ковачица-Сечањ-државна граница са Румунијом (гранични прелаз Јаша Томић)). Од примарног значаја за Општину је државни пут бр. 129, који највећим делом пресеца њену територију и из ког произилазе општински путеви ка већини насеља о Општине. У саставу овог путног правца је и мост преко Тисе лоциран у насељеном месту Тител, који је тренутно у фази реконструкције. Све поменуте саобраћајнице државног значаја су опремљене савременим коловозним застором.

Мрежа општинских путева (категорисаних и некатегорисаних) у функцији је међусобног повезивања насеља унутар територије Општине. Све категорисане саобраћајнице су са асфалтним коловозним застором (Табела 7), док је одређен део некатегорисаних и са земљаним застором.

Табела 7. Упоредна структура и густина путне мреже територијалних јединица (у км, км/км²)

Територија	Укупно	Савремени коловози	Државни путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви		Површина територије	Густина путне мреже
			Свега	Савремени коловози	Свега	Савремени коловози	Свега	Савремени коловози		
Република Србија	43.839	29.183	3.864	3.864	9.651	9.049	30.324	16.270	88.499	0,49
Регион Војводине	5.930	5.452	1.024	1.024	1.962	1.956	2.944	2.472	21.614	0,27
Јужнобачка област	1.166	1.134	175	175	509	509	482	450	4.026	0,29
Тител	64	64	-	-	31	31	33	33	261	0,24

Извор: РЗС (2020). Општине и региони у Републици Србији - 2020.година.

Густина путне мреже општине Тител је нешто испод регионалног и обласног просека, али знатно испод националног просека.

Државни путеви су често и у функцији примарних општинских саобраћајница, те пролазећи кроз центре насељених места Општине својим транспортним оптерећењем угрожавају одвијање интерног насељског саобраћаја и негативно утичу на еколошке и безбедносне аспекте живота у њима. Препознавши поменута ограничења, локални просторни планови предвиђајући изградњу обилазница око појединих насељених места Општине (Тител, Шајкаш и Вилово). Такође, генерално повољне карактеристике терена на територији Општине, изражена дисперзија насељених места и мањак категорисаних општинских путева стављају у први план потребу изналажења адекватних алтернативних путних праваца који ће проширењем постојеће путне мреже функционалније повезати сва насеља Општине.

Број и дисперзија расположивих аутосервисних радионица и бензинске пумпе у складу је са тренутним саобраћајним потребама. Предност Општине може бити непосредна близина међународне ЕуроВело бицикличке руте бр. 6 уз ток Дунава (пролази обалом Дунава наспрам Титела), и планиране ЕуроВело руте бр. 11 (потез Зрењанин - Перлез). Са друге стране, у многим насељима присутан је недостатак правих пешачких и бицикличких стаза. Односно, иако постоји одређен број локалних бицикличких и пешачких стаза на територији Општине, оне најчешће не пружају довољан ниво безбедности учесницима у саобраћају (примарно бицикличким и пешацима). Капацитет расположивог паркинг простора за путничка возила на територији Општине је на задовољавајућем нивоу.

Закон о путевима, налаже да пуну ингеренцију над управљањем државним путевима I и II реда има ЈП Путеви Србије, док је управљање општинским путевима, улицама и некатегорисаним путевима у насељеним местима у надлежности органа локалне самоуправе (на територији Општине ови послови су делегирани предузећу Војводина пут – Бачка пут д.о.о. из Новог Сада).

Стање путне мреже се у глобалу може оценити задовољавајућим, иако постоје одређени локални путни правци ван захтеваних техничких димензија или оптерећени са нешто

лошијим стањем коловозног застора. Додатни проблем одржавања и изградње локалних друмских саобраћајница на територији Општине представљају потенцијална клизишта или плављење терена у зони Дунава и Тисе. Такође, као проблем улагања у елементе друмског саобраћаја на територији Општине јавља се и мањак расположивих финансијских средстава локалне самоуправе.

На подручју Општине постоји јавни превоз који је делом организован кроз међуградски превоз (Тител – Нови Сад, преко Лока, Гардиноваца и Шајкаша као и линија Мошорин – Нови Сад), а делом као линијски превоз који повезује сва насеља општине (Тител - Мошорин, преко Лока, Вилова, Гардиноваца и Шајкаша). У насељеном месту Тител активна је мања аутобуска станица са пратећим садржајима, а дуж поменутих линија постоји и довољан број аутобуских стајалишта. Број дневних полазака могао би се додатно боље ускладити са потребама локалног становништва. У плану је изградња нове аутобуске станице у Тителу, лоциране у блоку 28.

7.1.2. Железнички, водни и ваздушни саобраћај

Територијом Општине пролази регионална једноколосечна неелектрифицирана железничка пруга за превоз роба и путника Нови Сад – Распутница Сајлово – Римски Шанчеви – Тител – Орловат стајалиште. На подручју општине Тител на посматраном пружном правцу у функцији су две железничке станице (Шајкаш и Тител са довољним бројем колосека) и три стајалишта (Вилово – Гардиновци, Лок и Доњи Тител). На територији Општине постоји и шест друмских прелаза, од којих су три осигурана браницима и адекватним саобраћајним знацима, а три само саобраћајним знацима. Сходно чињеници техничко-технолошке застарелости пружног правца, њено коришћење је ограничено, најчешће на путнички саобраћај малог обима и повременог транспорт роба уз ограничење носивости. Железнички саобраћај је у великој мери подређен друмском саобраћају. Планирана је ревитализација поменутог пружног правца са изградњом нове пруге Београд – Нови Сад – Будимпешта.

Као водотоци од значаја за организацију водног саобраћаја на територији општине Тител су река Дунав (Паневропски коридор VII) и река Тиса. Иако обе реке носе значајан природни и привредни потенцијал за општину, речни саобраћај на овим међународним пловним путевима је слабо развијен. На деоници Дунава и Тисе који таргетирају Општину не постоји ни једно лучко пристаниште (путничко или робно). У функцији је само неколико привезишта за чамце и мање бродове. Регионални и локални просторни планови предвиђају изградњу локалних лука (физички раздвојеног међународног путничког и теретног пристаништа) на подручју насеља Тител (радна зона низводно од Тителског моста), у приобаљу реке Тисе. Такође, предвиђа се и изградња марине за чамце у функцији наутничког туризма.

Расположиву алтернативу за општину Тител са аспекта ваздушног саобраћаја представља међународни путничко-теретни аеродром Никола Тесла у Београду, са удаљеношћу од око 85 км.

Упркос условима за развој мултимодалног саобраћаја, на територији Општине не постоји ни један РТЦ (робно-транспортни центар). Како је њихова основна функција сучељавање минимум две врсте саобраћаја уз обезбеђење потпуне транспортне логистике, као погодна локација за те намене уочена је радна зона Тител - југ (на обали Тисе) уз садашње присуство водног и друмског саобраћаја и могућност довођења железничке инфраструктуре. Такође, одређен потенцијал за ове намене носи и локација радне зоне у Шајкашу (сучељавање друмске везе ка аутопуту и железничке пруге).

7.2. Енергетска инфраструктура

Даљи развој расположиве енергетске инфраструктуре на подручју општине Тител треба фокусирати ка оптимизацији укупних енергетских потреба и њеном усаглашавању са доступном енергијом. Паралелно, треба перманентно унапређивати енергетску ефикасност у сегментима дистрибуције и потрошње доступне енергије. У складу са глобалним и регионалним потресима на тржишту енергије, као и утицајима механизма добијања и коришћења енергије, примарно на стање животне средине у локалу, постоји потреба константне модификације структуре енергетске понуде ка обновљивој енергији.

7.2.1. Електроенергетска мрежа

Као најчешће трансформисани и утрошени вид енергије данас се јавља електрична енергија. Општина Тител се генерално сматра нето увозником електричне енергије, како на својој територији не располаже погонима за производњу електричне енергије. Дистрибуцију електричне енергије унутар конзумног подручја Општине (до физичких и правних лица) врше огранци „Електродистрибуције Србије” д.о.о. из Београда, Електродистрибуција „Зрењанин” (насеља Тител и Лок) и „Електродистрибуција” Нови Сад (насеља Шајкаш, Мошорин, Вилово и Гардиновци), а које послују у саставу ЈП „Електропривреда Србије”.

Стога, насељена места Тител и Лок електричном енергијом се снабдевају из дистрибутивне ТС Зрењанин 110/35 kV путем средњенапонског далековода 35 kV до локалне дистрибутивне ТС Тител 35/20/10 kV снаге 8 MVA (трансформација 35/10 kV). За потребе алтернативног снабдевања користи се дистрибутивна ТС Перлез 35/20 kV и припадајући средњенапонски далековод 20 kV до дистрибутивне ТС Тител 35/20/10 kV снаге 5 MVA (трансформација 20/10 kV). Са друге стране, насељена места Вилово, Гардиновци, Мошорин и Шајкаш електричном енергијом се снабдевају из дистрибутивне ТС Жабал 110/20 снаге 31,5 MVA путем два средњенапонска далековода 20 kV, ка Вилову и Шајкашу (далеководи су међусобно алтернативни).

Даља дистрибуција електричне енергије врши се средњенапонским водовима 10 и 20 kV, односно нисконапонским водовима 0,4 kV уз довољан број трафо станица 20/10/0,4 kV. Планирана је замена средњенапонских водова 10 kV са водовима 20 kV. Сва насеља општине су електрификована, при чему су средњенапонска и ниско напонска електро мрежа и објекти најчешће надземни и застарели, али и довољног капацитета наспрам садашњих локалних потреба за електричном енергијом. Дугорочно, накнадни раст потреба за електричном енергијом пратиће и ширење електро мреже, уз замену постојећих и изградњу додатних средње и нисконапонских објеката (примарно монтажних бетонских или стубних трафостаница).

Преко територије Општине прелази неколико високонапонских далековода, и то: 400 kV далеководи бр. 406/1 и 450 Нови Сад 3-Обреновац Младост, и 220 kV далековод бр.217/1 Нови Сад 3 – Обреновац А.

Рационализација расположиве електричне енергије налаже перманентно унапређење енергетске ефикасности комплетног система, како на страни дистрибуције, тако и на страни потрошње електричне енергије (редукција губитака енергије). Због овога, сигурност снабдевања електричном енергијом средњорочно би покрила модернизација свих застарелих делова дистрибутивне мреже, док би дугорочно гледано, адекватан одговор на потенцијални

раст потреба за електричном енергијом у појединим насељима представљала изградња нових трафостаница са пратећим далеководима.

Са друге стране, домаћинства и привредни субјекти, самостално или уз помоћ са националног или локалног нивоа морају радити на побољшању енергетске ефикасности стамбених и производних објеката, како кроз уградњу адекватне електроинсталације, тако и кроз уградњу термо-ефикасне столарије и спољне изолације, или коришћење штедљиве расвете и уређаја, и друго. Већина јавних објеката на територији општине је слабо термоизолована.

Насеља и главне саобраћајнице између насеља су покривени јавном расветом, која најчешће техничким карактеристикама, јачином осветљења, те бројем и дисперзијом сијаличних места не задовољава локалне потребе.

7.2.2. Гасоводна мрежа и снабдевање топлотном енергијом

Иако електрична енергија најчешће представља доминантан вид енергије која се организовано допрема локалном становништву, већи део енергетске независности општине Тител базираће се на финализацији изградње дистрибутивне и разводне гасоводне мреже укључујући и ГМРС Тител (као погодна локација препознат је блок 64 у насељеном месту Тител). Примарни циљ гасификације Општине јесте пружање могућности производње топлотне енергије за потребе грејања и спровођење производних активности из економски и еколошки најпожељнијег фосилног горива. Тренутно је већ у функцији прикључни гасовод (везан је за магистрални гасовод МГ 04/II) високог притиска (челичне цеви) до ГМРС Шајкаш, са пратећом дистрибутивном гасном мрежом ниског притиска (ПЕ цеви) у насељеном месту Шајкаш.

У фази полагања су гасовод високог притиска Шајкаш -Вилово и изградња ГМРС Вилово, као и полагање гасовода средњег притиска (челичне цеви) на деоницама Вилово - Тител (индустријска зона), Шајкаш - Мошорин и Вилово - Гардиновци. Такође, у фази изградње су и дистрибутивни гасоводи ниског притиска (ПЕ цеви) у насељеним местима Мошорин, Тител, Гардиновци, Лок и Вилово, са пратећим МРС, чијом финализацијом би се гасификовала комплетна територија Општине. Национални стратешки оквир предвиђа полагање етапе транснационалног гасовода Јужни ток делом територије општине Тител.

Територијом општине Тител положена је и етапа магистралног нафтовода Панчево-Нови Сад (ДН-2).

Сходно јачању одрживости енергетске независности територије Општине у складу са расположивим природним ресурсима, производњу енергије треба усмеравати ка организованој употреби обновљивих извора енергије и изградњи мини соларних и ветро паркова, односно биогасних (биомаса) енергана (примарно нус продукти примарне пољопривреде). Упркос расположивим потенцијалима, обновљиви извори енергије се користе у занемарљивом обиму, при чему су током протеклог периода на подручју Општине вршене само одређене процене ефеката употребе енергије ветра.

Ни у једном насељеном месту Општине није у функцији организовано снабдевање топлотном енергијом (даљинско грејање или испорука топле воде). Топлотна енергија се углавном ствара сагоревањем фосилних горива у индивидуалним ложиштима домаћинства и привредних субјеката (примарно био гаса, дрвета или угља), односно из електричне енергије.

7.3. Телекомуникациона инфраструктура

На квалитет животног и пословног амбијента унутар неке локалне заједнице значајан утицај има и капацитет, приуштивост и карактеристике расположивих елемената телекомуникационе инфраструктуре. Данас, телекомуникациони прозор заиста обезбеђује поглед ка целом свету.

7.3.1. Фиксна телефонија

Упркос чињеници да фиксна телефонија као телекомуникациони формат убрзано губи битку са савременијим видовима комуникација, она на овим просторима и даље представља врло значајан инструмент повезивања људи и размене мисли. Према вредности показатеља густине ТТ мреже (броја телефонских прикључака на 100 становника) територија општине Тител је у доста бољем положају у односу на све остале нивое посматрања (Табела 8).

Табела 8. Упоредни преглед елемената густине ТТ мреже за посматрана подручја

Територија	Број становника	Број телефонских претплатника	Густина ТТ мреже
Република Србија	6.945.235	1.946.835	28,0
Регион Војводине	1.852.093	558.237	30,1
Јужнобачка област	618.829	182.457	29,5
Тител	14.997	5.173	34,5

Извор: РЗС (2020). Општине и региони у Републици Србији - 2020.година

Са већим делом инсталација и доминантним бројем корисника фиксне телефоније на територији Општине располаже предузеће „Телеком Србија” а.д. Инсталирана је дигитална аутоматска телефонска централа у рангу чворне централе, која је оптичким каблом повезана са централом вишег ранга у Новом Саду. Сва насељена места Општине покривена су мрежом фиксне телефоније, а локална ТТ мрежа је подземног карактера. Такође, одређен број корисника користи и услуге других оператера фиксне телефоније, попут „СтКабле”, „СББ” д.о.о. и других.

7.3.2. Мобилна телефонија

Највећи део територије општине Тител покривен је сигналом мобилне телефоније свих оператера мобилне телефоније активних у Србији („Телеком Србије” а.д., „Yettel” д.о.о., „А1” д.о.о.). Јачина доступног сигнала је генерално задовољавајућа.

7.3.3. Поште

На територији Општине, ЈП „Поште Србије” пружа услуге које су асортиманом и квалитетом усклађене са захтевима тржишта. Примећује се да је вредност индикатора - Број становника

по расположивој поштанској испостави знатно боља на локалу у односу на просеке осталих нивоа посматрања (Табела 9).

Табела 9. Поштанске испоставе

Територија	Број становника	Поште	Број становника по једној пошти
Република Србија	6.945.235	1.545	4.495
Регион Војводине	1.852.093	518	3.575
Јужнобачка област	618.829	125	4.951
Тител	14.997	6	2.499

Извор: РЗС (2020). Општине и региони у Републици Србији - 2020.

Закључује се да појединачне испоставе нису под притиском укупног броја становника Општине. Такође, на територији Општине уочено је и присуство неколико курирских служби активних у Србији.

7.3.4. Интернет и КДС мрежа

На територији општине Тител активно је неколико провајдера услуга интернет саобраћаја. Примарно то су мобилни оператери присутни на националном нивоу (мобилни интернет), као и провајдери „Ст Кабле” д.о.о. (wi-fi и кабловски интернет) и „СББ” д.о.о. (wi-fi и кабловски интернет). Такође, ови провајдери имају и примарну улогу у функционисању кабловског дистрибутивног система - КДС (пренос и дистрибуција радио и ТВ сигнала). Интернет и КДС оператери са територије Општине фокусирани су на даље ширењу постојеће мреже и унапређење пружених услуга у складу са захтевима тржишта.

На територији Општине не функционише ни једна ТВ станица локалног карактера, односно активна је једна интернет радио станица (Радио Брег).

Општинска управа Титела не поседује комплетно имплементиран веб-портал за Е-управу.

8. Туризам и угоститељство

8.1. Туристичке атрактивности

Развој туризма у општини Тител захтева спецификацију свих циљева и смерница, као основ за утврђивање могућности и оквира за практично деловање. Отуда, и сагледавање ресурса у светлу њихове практичне туристичке валоризације је полазна претпоставка развоја туризма. Општина Тител поседује природне и друштвене ресурсе који се могу ставити у функцију развоја туризма и представљати потенцијалне туристичке атрактивности.

Као најзначајнији природни ресурси погодни за развој туризма у Општини се издвајају:

- Дobar географско-саобраћајни положај (близина великих урбаних центара-Новог Сада и Београда, близина аутопута Е-75 који је Европски коридор X);
- Кроз Општину протиче и река Дунав, која је Европски коридор VII;
- Река Тиса;

- Разноврстност флоре и фауне, у непосредном окружењу Општине;
- Клима која је умерено-континентална;
- Просторна разноврсност (Општину чини 6 насеља, два су лоцирана у приобаљу река - Тител и Гардиновци, као и насеља која се налазе у континенталном делу Општине).

Природне погодности су несумњиво велики потенцијал за развој туризма и као такве пружају могућност упражњавања различитих садржаја, као што су:

- Спортско-рекреативне активности;
- Погодности за боравак и рехабилитацију;
- Погодности за развој туризма са посебним освртом на:
 - сеоски туризам;
 - ловни туризам;
 - риболовни туризам;
 - спортови на рекама - реке Дунав и Тиса са приобаљем;
 - излетнички туризам;
 - пешачења у природи - у непосредној близини је атрактиван природни амбијент, итд.

Највећи део ових ресурса је за сада неискоришћен. Мада, на основу опредељења житеља постоји спремност за улагање и заједнички рад на развоју туризма.

Друштвене погодности за развој туризма обухватају бројне чиниоце, које можемо поделити у антропогене и друге друштвене чиниоце. Антропогена разноврсност би обухватила као вредне следеће:

- Мултиетичност;
- Садржаји везани за живот и обичаје житеља села;
- Фолклор као особеност и саставни део традиције;
- Развијеност привреде, науке, културе, образовања, спорта и других друштвених активности, које би представљале битне ресурсе (потенцијале) за развој туризма што, на жалост, није случај обзиром на тренутно стање;
- Манифестације којима се промовишу локалне вредности житеља општине Тител.

8.2. Угоститељски смештајни капацитети

У општини Тител не постоји већи смештајни објекат који би могао да одговори повећаној туристичкој тражњи. Као објекти који се налазе у смештајној понуди се могу навести:

- Преноћиште са рестораном „Тиса” (у Тителу), чији капацитети су 110 особа.
- Инклузивно едукативни салаш „Филипус” који је намењен деци са сметњама у развоју и особама са инвалидитетом али и свима који желе да проведу квалитетно време на селу и у природи. На овом салашу се спроводи терапија помоћу коња, организују се креативне радионице, прославе, дружења, мини екскурзије са целодневним или полудневним боравком.

Угоститељски објекти ресторанског типа су:

- Преноћиште са рестораном „Тиса” (у Тителу).

- Чарда „Мала чарда” (у Тителу).
- Ресторан „Златна круна” (у Шајкашу).

8.3. Туристички промет

Остварени резултати у туризму (последњих 5 година) у општини Тител су дати табеларним приказом (Табела 10).

Табела 10. Туризам у општини Тител у последњих пет година

Година	Туристи			Ноћења туриста			Просечан број ноћења туриста	
	свега	Домаћи	страни	свега	домаћи	страни	домаћи	страни
2015.	547	402	145	1.463	1.095	368	2,7	2,5
2016.	558	473	85	1.444	1.192	252	2,5	3,0
2017.	593	460	133	1.590	1.161	429	2,5	3,2
2018.	549	476	73	1.659	1.490	169	3,1	2,3
2019.	684	271	413	4.072	567	3.205	3,2	7,8

Извор: Публикација „Општине и региони у Републици Србији“, Републички завод за статистику за године 2016, 2017, 2018, 2019, 2020.

У посматраном периоду, општина Тител је имала благи раст укупног броја туриста, при чему је том расту допринело континуирано повећање броја домаћих туриста, док је код страних туриста примећена извесна флукуација. Нешто већи раст домаћих и изразит раст страних туриста (413 туриста и 3.205 ноћења), РЗС је регистровао у 2019. години.

8.4. Перспективни туристички производи

У кратком року, општина Тител није у стању да стави све своје потенцијале у туристичку функцију. То значи да не може одједном да створи велики број конкурентних туристичких производа. Стратешко позиционисање и брендинг општине Тител, као туристичке дестинације треба да побуди интерес за путовањима и посетом исте, на бази одређеног броја производа који су већ готово спремни, или их је у врло кратком времену могуће припремити за комерцијализацију (домаћу и међународну). Реч је о производима као што су:

- Туризам посебних интересовања (богатство природног и антропогеног елемента на читавој дестинацији пружа велике могућности туристичке комерцијализације. То су: ловни, риболовни, излетнички и рекреациони туризам).
- Рурални туризам (за шта објективно постоје добре основе и где се са минималним улагањима и временом адаптације може кренути у комерцијализацију).
- Транзитни туризам (географски положај и значај путних праваца који пролазе преко општине Тител, друмских и речних, су добар основ за позиционирање и даље планирање).

- Туризам на рекама (локација општине Тител на две реке, Дунав и Тиса, је велики и за сада неискоришћени потенцијал који би представљао један од базних туристичких производа дестинације).
- Културни и културно-забавни догађаји (већ сада постоји велики број манифестација и догађаја којима је испуњен програм у Општини током целе године: Август, Парадни трг у Тителу, Дечји карневал, организатор АКУД „Јован Поповић“).

9. Трговина

У општини Тител је изразито заступљена пољопривредна производња, и то углавном ратарска, док је учешће сточарске и повртарске производње мање заступљено. Наведена структура производње јасно индицира да се на територији општине Тител највише тргује пољопривредним производима, и то пре свега ратарским културама. Са друге стране, изразите су могућности за дораду и прераду пољопривредних производа.

У општини Тител се трговина првенствено односи на промет следећим производима: пшеница (12.173 т), кукуруз (23.283 т), свиње (21 т), говеда (14 т), млеко и млечни производи (13.983 хиљ. литара), јабуке (17.158 т), као и грожђе (3 т).

У оквиру трговачке делатности, у општини Тител послује 9 (девет) трговинских предузећа (што чини 90% укупног трговинског промета). Водећа трговинска предузећа у општини Тител су: „НЕЛТ“ д.о.о, Циглана „Радуловић“ д.о.о, продаја пољопривредне механизације „РТИ“ д.о.о, продаја семена и садница „Топ Флора“ д.о.о, „Столарија Тител“ д.о.о, и пољопривредно предузеће „Ђирић Агро МБЖ“ д.о.о.

10. Пољопривредно и шумско земљиште

Пољопривредно земљиште покрива највећи део територије општине Тител (83,4%), при чему удео обрадивих површина износи 74,8%. Пољопривредно земљиште је равномерно распрострањено на целој територији Општине, али са нешто мањим уделом у катастарским општинама које излазе на реке Дунав и Тису, где је у мањем обиму присутно шумско и водно земљиште. Подручје општине Тител одликује се земљиштима високе производне вредности. Најзначајнији типови са својим варијететима су черноземи, смонице, алувијална земљишта, ливадска и ритска црница. У структури су најзаступљеније друга (35%) и трећа (39%) класа квалитета пољопривредног земљишта.

Поступак комасације завршен је на целој територији општине Тител и спроведен је у катастру. На подручју општине Тител, укупно се наводњава 732 ха, на земљишту 224 пољопривредних газдинстава (у 2018. години). Шумско земљиште се простире на 1.866 ха (покрива 7,2 % површине Општине), што је мање у поређењу са шумовитошћу за Јужнобачку област (9,3%).

11. Примарна пољопривредна производња

Укупне површине под ораницама и баштама у општини Тител (у 2018. години), бележе смањење од 14,29% у односу на 2012. годину. Жита се гаје на 9.888 ха обрадивих површина

и оне бележе смањење од 15,15 % у односу на 2012. годину. Производња махунарки у 2018. години простира се на само 3 ха, што је на 33 ха мање него у 2012. години. Површине под осталим биљем: производне површине под кромпиром повећане су за 48,14% (40 ха); шећерна репа није гајена у 2018. години, док је у 2012. години била присутна на 44 ха. Површине под индустријским биљем бележе пад за 18,68% (3,622 ха), док су површине под крмним биљем забележиле благи раст за 0,84% (954 ха). Производња поврћа на подручју општине Тител одвија се на укупно 104 ха. Од укупног броја пољопривредних газдинстава на подручју Општине, 8,3%, односно 156 газдинстава бави се повртарском производњом. Од укупног броја пољопривредних газдинстава на подручју општине Тител (1.874 газдинстава), 6,8% односно 128 газдинстава бави се производњом воћа, док се производња грожђа одвија на 36 газдинстава. У општини Тител се производњом ароматичног, лековитог и зачинског биља бави један регистровани произвођач. У општини Тител има 11 регистрованих произвођача цвећа. Од укупног броја пољопривредних газдинстава на подручју Општине, сточарском производњом се бави 84,6% газдинстава (Анкета о структури пољопривредних газдинстава, 2018). Свиње се узгајају на највећем броју газдинстава која се баве сточарском производњом (89,7%), а велики број газдинстава има и живину (72,3%). Узгојем говеда бави се 29,2% ПГ, узгојем коза 17,4%, док су остале сточарске производње заступљене на мањем броју газдинстава. Општина Тител (по попису из 2012. године) има 37 газдинстава која се баве пчеларством са укупним бројем пчелињих друштава од 1.488 хиљада, од тога је 1.322 хиљаде кошница са покретним саћем и 108 кошница са непокретним саћем.

12. Тржишни субјекти у пољопривредној производњи

По подацима Анкете о структури пољопривредних газдинстава у 2018.години, у општини Тител регистровано је 1.940 пољопривредно газдинство (ПГ), од чега је 1.937 породичних пољопривредних газдинстава (ППГ) или у процентима 99,8%. Према подацима Управе за аграрна плаћања у 2021. години на подручју општине Тител је регистровано 1.696 ППГ од чега је 1.570 у активном статусу. Поред тога, регистровано је и 8 предузећа (8 у активном статусу), 2 предузетника (2 у активном статусу) и 2 земљорадничке задруге (1 у активном статусу). Број привредних друштава у области 01 (Пољопривреда, лов и одговарајуће услужне делатности), у активном статусу регистрованих у општини Тител у 2021. години износи 9, док је у Регистру пољопривредних газдинстава (скр. РПГ) у истој години уписано 8 *предузећа* (Управа за аграрна плаћања, Портал отворених података). На основу интервјуа са члановима Радне групе за израду Плана развоја општине Тител за период 2022-2030. године, у Општини се највећи број пољопривредних предузећа бави ратарством и откупом ратарских култура.

13. Удружења у пољопривреди

Према подацима АПР, у општини Тител у 2021. години регистрована су четири удружења у сектору пољопривреде, од којих су два пчеларска удружења.

14. Пољопривредна механизација и складишни капацитети

Према Попису пољопривреде 2012. године, на територији општине Тител забележено је 126 једноосовинских трактора у власништву, од којих су 123 трактора старији од 10 година. Забележен број двоосовинских трактора у Тителу у 2012. години је 1.555 комада, од тог броја 91.25% су старији од 10 година (1.419 трактора). Број комбајна у 2012. години у општини Тител износи 168 комада, од којих је 152 комбајна старије од 10 година. На 816 ПГ налази се 1.014 објеката у којима су смештена говеда са 14.122 места. Забележено је 1.049 ПГ са 1.199 објеката за смештај кокошака носиља, са капацитетом од 48.307 места, са 28.693 места. На територији општине Тител у 2012. години забележено је 1.789 кошева за кукуруз смештених на 1.404 ПГ. На 120 ПГ смештено је 132 амбара. Смештајни капацитети силоса на територији Титела износе 1.204.175 тона. Силоси су смештени на 9 ПГ, а њихов број је 15. На територији Титела налази се 27 ПГ, на којима је смештено 28 сушара капацитета 1.459 m³. Објекти за силажу смештени су на 35 пољопривредних газдинстава и има их 42. Њихов капацитет износи 15.045 m³. На територији Титела налази се 719 ПГ, на којима је смештено 1.030 објеката за смештај пољопривредних машина и опреме, капацитета 73.464 m³. Хладњаче су смештене на 2 ПГ и има их две. Њихов капацитет износи 41 m³. У општини Тител постоје 5 ПГ са 6 стакленика капацитета 1.141 m³. Постоји 173 пластеника на 84 ПГ, капацитета 82.282 m³.

15. Трансфер знања у пољопривреди

Најзначајнија институција за трансфер знања и информација у сектору пољопривреде јесте пољопривредно стручна служба Пољопривредна станица Нови Сад. Поред саветодавне службе, Општинска управа општине Тител, у сарадњи са удружењима пољопривредника, ангажује се повремено на организацији предавања за пољопривреднике, а значајно се ангажује и у сегменту пружања подршке пољопривредницима при њиховом аплицирању на различите конкурсе (попуњавање конкурсне документације, пружање информација, обавештавање и слично).

16. Развијеност руралне економије кроз диверсификацију активности чланова пољопривредних газдинстава

Према подацима РЗС (у 2019. години), у општини Тител је највеће насеље урбани центар (Тител) са 5.294 становника, док остала насеља имају далеко мањи број становника и могу се сврстати у насеља сеоског типа. У односу на број становника и просечну густину насељености, Општина Тител, изузев урбаног центра, спада у рурална подручја⁴. На основу података Пописа пољопривреде из 2012. године, у општини Тител од укупно 2.200 ПГ, свега 92 газдинстава (4,18%) су обављала другу профитабилну активност која није пољопривредна, при чему је број ПГ са учешћем ових прихода у укупним приходима 50 и више процената тек 18 (0,81% од укупног броја ПГ).

Подаци Пописа пољопривреде 2012. године показују да се прерадом пољопривредних производа на територији општине Тител бави укупно 54 ПГ (прерадом меса се бави 7

⁴ Критеријуми ОЕЦД-а.

газдинстава; прерадом млека бави се 32 газдинства; прерадом воћа и поврћа бави се 13 газдинстава; прерадом других пољопривредних производа бави се 4 газдинстава).

На основу података Јужнобачког управног округа, на територији општине Тител налази се неколико смештајних објеката који по карактеру и критеријумима UNFAO-а могу да се сврстају објекте намењене руралном туризму. Реч је о једној тзв. „чарди” и једном етно ресторану који има смештајне јединице. Такође, на територији општине Тител се налази и 1 преноћиште и 1 салаш. У Попису пољопривреде из 2012. године, нема регистрованих ПГ која се баве народном радиношћу. На основу добијених података од Општинске управе у Тителу ове активности покрива Општински центар за културу. На територији општине Тител, нема регистрованих ПГ која се баве активностима обраде дрвета, као ни активностима у шумарству. Подаци Пописа пољопривреде из 2012. године показују да се на подручју општине Тител узгојем рибе за продају бавило укупно 4 газдинства. На територији општине Тител, према подацима Пописа пољопривреде из 2012. године, није било регистрованих ПГ која су се бавила старим занатима.

17. Мере подршке ЈЛС у сектору пољопривреде и руралног развоја

Општина Тител је једна од многобројних општина која не доноси Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја. У општини Тител најчешћи вид комуникације са пољопривредним произвођачима је путем телефона, а неретко се организују окупљања пољопривредника на презентацијама, састанцима и осталим скуповима.

18. Организациони аспекти подршке локалном економском развоју

У надлежност јединице локалне самоуправе спада доношење и реализација програма за подстицање локалног економског развоја, предузимање активности за одржавање постојећих и привлачење нових инвестиција и унапређење општих услова пословања, и то преко Одељења за привреду, локално-економски развој и стамбено-комуналне послове. Основ наведене надлежности је заснован на Закону о локалној самоуправи (Сл. гласник РС, бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон и 47/2018) и Закону о улагањима (Сл. гласник РС, бр. 89/2015 и 95/2018).

Значајна функција организационе јединице за ЛЕР и подршку улагањима јесте да има активан континуирани и систематски приступ привлачењу инвестиција, што подразумева следеће активности: реализацију инвестиционих пројеката, разјашњења и одговоре на недоумице потенцијалних инвеститора, промоцију инвестиционих потенцијали ЈЛС, поседовање ажуриране базе о локацијама за инвестирање, као и континуирана подршка постојећој локалној привреди.

Организациона јединица за ЛЕР и подршку улагањима има спремне информације за инвестирање - расположивости локација, расположивост радне снаге, комуналну инфраструктуру, пословне субјекте, информације о добијању грађевинске дозволе итд.

Промоција инвестиционих потенцијала се континуирано спроводи и активно учествује на сајмовима привреде у сарадњи са републичким институцијама као што су Развојна агенција Србије, Туристичка организација Србије и сл.

Општина Тител пружа системску подршку и постојећој привреди, и то кроз: пружање информација о расположивим домаћим и страним изворима финансирања, финансирање посета сајмовима, промовисање система олакшица и подстицаја и израду и реализацију инструмената подршку за микро, малим и средњим предузећима, организовања обуке за стицање додатних знања и вештина.

Општина има и релативно добру комуникацију са привредницима. Локална самоуправа је значајно унапредила ефикасност пружања услуга привреди, пре свега захваљујући електронској управи и сервисима као што су: е-дозволе и е-зуп.

Препорука је да општина успостави и географски информациони систем како би се олакшало планирање развоја локалне заједнице. Самим тим би се олакшао рад организационе јединице за ЛЕР у привлачењу потенцијалних инвестиција, праћења и усмеравања развоја економске инфраструктуре, а уједно би допринело скраћењу процедура, већој транспарентности и прецизности у планирању инфраструктурног опремања, што би довело до смањења укупних трошкова рада локалне администрације.

Инструмент за подршку економском развоју који доприноси стварању амбијента за привлачење инвестиција и боље пословање, на територији општине Тител представља индустријска зона у Тителу.